

ВИСНОВКИ

Визначення запасу міцності економічного стану підприємства на основі коефіцієнта захищеності активів при банкрутстві дасть змогу врахувати суму зобов'язань підприємства перед афілійованими особами, тобто оцінити вплив штучного нарощування зобов'язань перед юридичними особами, заснованими власниками цього підприємства-боржника. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Нусінова Я. В. Особливості визначення запасу власного капіталу на гірничо-збагачувальних комбінатах / Я. В. Нусінова // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України – 2007 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Тернопіль, 21-22 листопада 2007 р.– Тернопіль : Економічна думка, 2007.– С. 294 – 295.
2. Нусінова Я. В. Сучасні підходи до оцінки результативності діяльності з урахуванням особливостей корпоративного управління / Я. В. Нусінова, А. М. Турило // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць.– Вип. 228.– Т. 2.– Дніпропетровськ : ДНУ, 2007.– С. 412 – 423.
3. Нусінова Я. В. Оцінка показників запасу власного капіталу гірничо-збагачувальних комбінатів / Я. В. Нусінова, А. М. Турило // Умение и нововъведения – 2007 : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, Софія, 16 – 31 жовтня 2007 р.– Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2007.– Т. 3.– С. 54 – 56.

4. Ярова А. Б. Визначення точки фінансової катастрофи в процесі антикризового управління підприємством / А. Б. Ярова // Наука и образование без граница – 2007 : матеріали III міжнародна науково-практичної конференції, Софія, 16 – 27 грудня 2007 р.– Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2007.– Т. 5.– С. 42 – 46.

5. Ярова А. Б. Організаційні основи антикризового управління на гірничорудних підприємствах / А. Б. Ярова, В. Я. Нусінов // Економіка: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць.– Вип. 240.– Т. 3.– Дніпропетровськ : ДНУ, 2008.– С. 325 – 334.

6. Ярова А. Б. Основні напрямки та тенденції розвитку теорії антикризового управління підприємством / А. Б. Ярова // Економіка: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць.– Вип. 232.– Т. 3.– Дніпропетровськ : ДНУ, 2007.– С. 622 – 632.

7. Ярова А. Б. Порівняльний аналіз точки фінансової катастрофи / А. Б. Ярова // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Тернопіль, 21 – 22 листопада 2007 р.– Тернопіль : Економічна думка, 2007.– С. 443 – 446.

8. Ярова А. Б. Прогнозування точки фінансової катастрофи в умовах зміни цін та обсягів реалізації продукції / А. Б. Ярова // Наука и образование : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Софія, 3 – 15 січня 2008 р.– Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2008.– Т. 4.– С. 41 – 45.

УДК 330

КОНЦЕПЦІЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ЛОКОТЕЦЬКА О. В.

Харків

Суспільна місія кожного суб'єкта господарської діяльності пов'язана з виробництвом продукту і наданням послуг, що сприяє не тільки суспільному прогресу, але й розвитку самої фірми. Подібної мети фірма може досягти за наявності двох суттєвих моментів: наявності ефективної економічної діяльності, та ефективної системи економічної безпеки. При цьому дуже важко визначити, який з них є найбільш цінним. Ефективна економічна діяльність не має шансів на тривале існування, без наявності ефективної системи захисту, особливо за сучасних умов розвитку конкуренції. З іншого боку, захист не ефективної економічної діяльності повністю втрачає будь-який сенс.

Мета статті – довести, що система гарантування економічної безпеки підприємства носить комплексний характер і запропонувати логіко-структурну схему концепції, яка лежить в основі комплексної системи забезпечення безпеки підприємства.

Методологічною основою дослідження стали фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних

економістів. Основними методами дослідження, використаними в роботі, є: абстрактно-логічний (теоретичне узагальнення і формування висновків); метод порівнянь і системно-структурний аналіз, графічний метод.

У сучасних умовах господарювання, діяльність підприємств України є дуже складною. Це пов'язано не тільки з кризовим становищем, яке склалося в Україні, що виражається через інфляцію, високий державний борг, низький рівень ВВП, та інші макроекономічні деформації, але й з наявністю специфічних факторів, що посилюють активізацію загроз економічній безпеці підприємства. Серед таких факторів найбільше значення мають такі:

1. Зростання рівня конкурентної боротьби за українські ринки як з боку вітчизняних, так і іноземних виробників.

2. Зростання значного тиску на суб'єкти підприємницької діяльності з боку державних органів (наприклад, у сфері оподаткування, ліцензування, кредитування, тощо).

3. Недосконалість законодавчої бази щодо регулювання відносин у сфері підприємництва.

4. Зростання криміналізації українського бізнесу (наприклад, в орієнтації правових норм на боротьбу з наслідками правопорушень, незважаючи при цьому на

причини, які ці правопорушення спонукали; невідповідність заподіяного збитку із застосовуваними санкціями, тощо).

5. Відсутність єдності та узгодженості дій різних правоохоронних органів.

6. Наявність невирішених соціальних проблем: низький рівень доходів населення, плінність кадрів, безробіття – усе це знижує ступінь відповідальності і збільшує імовірність схильності працівника фірми чинити незаконні дії, що сприятиме появі певної загрози.

7. Недостатня зрілість українського бізнесу, а тому і недосконалість засобів і методів захисту власної економічної безпеки, відсутність досвідчених фахівців з питань безпеки.

Крім того, слід зазначити, що підприємницька діяльність за своєю суттю є дуже різносторонньою. Вона пов'язана з правовими, економічними, фінансовими, інформаційними, кадровими проблемами, технічним та технологічним аспектом, вирішенням організаційних питань, тощо. Коли мова йде про велике виробниче підприємство, яке має широке коло ділових зв'язків і значну кількість постачальників, кредиторів, позичальників, клієнтів, то діяльність управління такої багатогранної системи значно ускладнюється.

Таким чином, кожна фірма є системою, що включає основні елементи і зв'язки між ними. Саме по лініях внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи фірми можуть реалізовуватися загрози її економічної безпеці. Для гарантування максимального ступеню захисту від цих загроз необхідна визначена діяльність, яка повинна носити системний характер.

Оскільки об'єктом гарантування економічної безпеки виступає стабільний економічний стан підприємства, що, у свою чергу, являє собою складний та багатоаспектний механізм, то ефективне гарантування його захисту повинно реалізовуватись через комплексний підхід до управління цим процесом. Комплексний підхід припускає облік в управлінні об'єктом усіх основних його аспектів, а елементи системи, що управляється, розглядаються тільки в сукупності, цілісності, єдності. В основі розроблення комплексної системи гарантування економічної безпеки підприємства повинна лежати визначена концепція (рис. 1).

Дана концепція включає мету комплексної системи гарантування безпеки, її завдання, принципи діяльності, об'єкт і суб'єкт, а також стратегію і тактику.

Метою даної системи є досягнення ефективної економічної безпеки підприємства за рахунок належного рівня науково-методичного та організаційно-економічного забезпечення підприємства, своєчасної та ефективної оцінки економічної безпеки, а також практичної реалізації механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

У процесі досягнення поставленої мети, було поставлено конкретні завдання, які поєднують усі напрямки гарантування безпеки (рис. 1).

Крім того, слід зазначити, що організація і функціонування комплексної системи гарантування економіч-

ної безпеки підприємства з метою максимальної ефективності повинна ґрунтуватися на таких принципах [1]:

1. Процес захисту фірми, перш за все, повинен бути законним. Уся діяльність фірми повинна мати законний характер, інакше система гарантування безпеки може бути зруйнована, завдяки протиправним діям самого суб'єкта підприємництва.

2. Використання принципу економічної доцільності. Необхідно організувати захист тільки тих об'єктів, витрати на захист яких менші, ніж витрати від реалізації загроз цим об'єктам. Тут також повинні враховуватись фінансові можливості фірми з організації системи економічної безпеки.

3. Обов'язкове поєднання заходів, що носять запобіжний характер, тобто тих, що дозволяють не допускати виникнення загрози, із заходами, які вживаються у випадку реального виникнення загрози.

4. Процес захисту усього комплексу потенціалу і ресурсів фірми повинен бути неперервним. Уникнення або нейтралізація однієї небезпеки ще не свідчить про те, що фірма позбавилась інших, або нейтралізовані загрози не виникнуть у майбутньому.

5. Підсистема захисту фірми повинна бути структурована, тобто діяльність усіх організаційних структур повинна бути спеціалізована і кооперована.

6. Для надійного економічного захисту повинен комплексно використовуватись тією чи іншою мірою весь потенціал фірми відповідно до розвитку загроз і небезпек.

7. Повна підконтрольність системи гарантування економічної безпеки управлінню суб'єкта підприємницької діяльності. Це необхідно, по-перше, для того, щоб система безпеки не перетворилася на замкнуте утворення, орієнтоване на вирішення вузьких завдань без урахування інтересів фірми в цілому, а по-друге, для оцінки ефективності діяльності системи і її можливого вдосконалення.

Що стосується об'єкта і суб'єкта системи забезпечення економічної безпеки підприємства, то ці поняття взаємозалежні, оскільки стабільний економічний стан суб'єкта підприємницької діяльності в поточному та перспективному періодах є об'єктом системи в цілому. Конкретним об'єктом безпеки фірми є вся її економічна система, елементи якої, складають внутрішнє середовище (функціональні структури, фактори функціонального забезпечення системи, фактори соціально-економічної інфраструктури), і зовнішнє середовище (середовище прямих зв'язків, середовище тимчасових зв'язків).

Діяльність суб'єкта системи гарантування економічної безпеки підприємства також залежить як від внутрішнього функціонування, так і від специфічних умов зовнішнього середовища, що його оточує.

До внутрішніх суб'єктів належать особи, які безпосередньо здійснюють діяльність щодо захисту економічної безпеки конкретного суб'єкта підприємництва.

До зовнішніх суб'єктів належать органи законодавчої, виконавчої і судової влади, що покликані гарантувати безпеку всім без винятку законотворчим

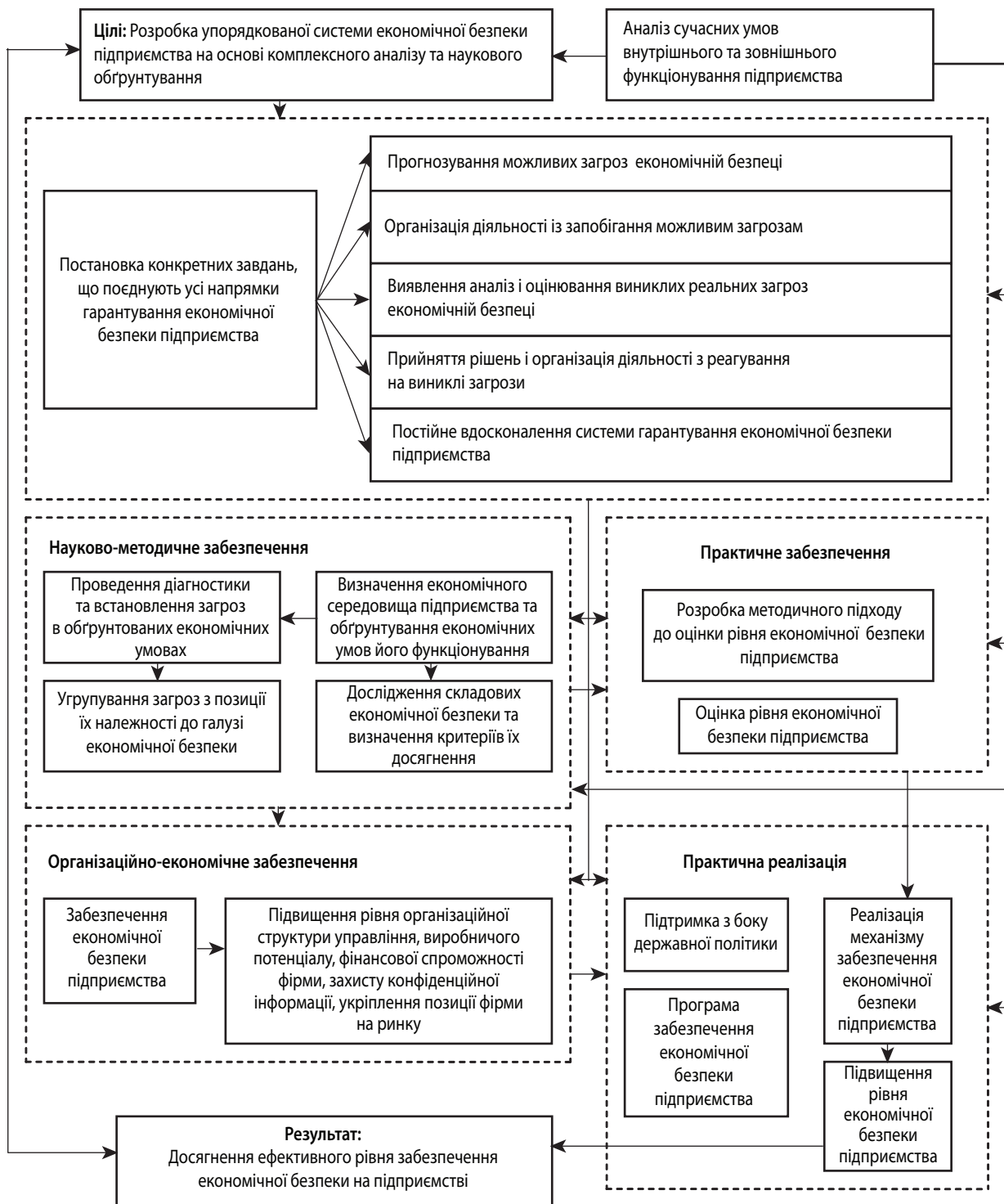

Рис. 1. Логіко-структурна схема концепції забезпечення комплексної безпеки підприємства

учасникам підприємницьких відносин, причому діяльність цих органів не може контролюватися самими підприємцями. Ці органи формують законодавчу основу функціонування і захисту підприємницької діяльності в різних її аспектах і гарантують її виконання [2].

Суб'єкти системи економічної безпеки підприємства повинні здійснювати свою діяльність на основі визначеної стратегії і тактики.

Через загальну концепцію комплексної системи гарантування економічної безпеки підприємства виражається генеральна стратегія економічної безпеки.

Стратегія економічної безпеки повинна включати систему заходів запобіжного характеру, що здійснюються через регулярну, безперервну роботу всіх підрозділів суб'єкта підприємницької діяльності, виражену в перевірці контрагентів, аналізі передбачуваних угод, експертизі документів тощо, а також систему заходів, що застосовуються у випадку реального виникнення загроз, яка заснована на застосуванні ситуаційного підходу та обліку всіх внутрішніх і зовнішніх факторів.

Тактика гарантування безпеки передбачає застосування конкретних процедур і виконання конкретних

дій з метою гарантування економічної безпеки суб'єкта підприємства.

Таким чином, для ефективного захисту фірми від внутрішніх і зовнішніх загроз необхідно розробити концепцію забезпечення економічної безпеки, на основі якої є створення системи гарантування економічної безпеки, що виражається у сукупності взаємозалежних заходів економічного, організаційного та правового характеру. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Реверчук Н. Й.** Управління економічною безпекою підприємницьких структур : Монографія.– Львів : ЛБІ НБУ, 2004.– 195 с.

2. **Казаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко А. Н.** Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : Монографія.– К. : Лібра, 2003.– 280 с.

Науковий керівник:

завідувач кафедри міжнародної економіки ХНАДУ,
д. е. н., професор Бабич Д. В.

УДК 658

СУЧАНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

РИБАЛКО Л. П.

здобувач

Кривий Ріг

Значення і роль ресурсів у процесі виробництва якнайповніше розкривається в рамках ресурсної теорії. Однак дослідження економічної сутності ресурсозбереження повинно розглядатися крізь призму понять «ресурси», «ресурсний потенціал». Тісний зв'язок між якими не скасовує їх принципової відмінності, яка полягає в тому, що ресурси можуть існувати незалежно від суб'єктів господарювання, а потенціал окремого підприємства є невідокремленим від нього, як від суб'єкта діяльності. Тобто «потенціал», окрім різного роду ресурсів, включає також здібності та можливості підприємства, його персоналу, до ефективного використання наявних ресурсів.

Серед багатьох інституцій, що присвятили себе аналізу проблем ресурсозбереження, значне місце займає Римський клуб – неформальна міжнародна організація, що об'єднує вчених різних спеціальностей. У доповіді Римського клубу «Фактор чотири. Подвоєння багатства, двократна економія ресурсів» саме ресурсозбереження визнано методом вирішення соціально-економічних та соціальних проблем».

У монографії О. Оксанича розглядаються теоретичні проблеми ресурсозбереження як форми інтенсифікації виробництва [1]. Деякі науковці обмежено пов'язують ресурсозбереження із забезпеченням оптимізації лише рівня матеріало- та енергомісткості суспільного виробництва, а ресурсозабезпечення, на їх думку, слід розуміти як процес забезпечення зростання обсягів корисних результатів виробництва за відносної стабільності матеріальних та енергетичних витрат [2]. Українські дослідники Ю. Лебединський, Ю. Склянкін, П. Попов відзначають, що суть ресурсозбереження полягає в зниженні витрат ресурсів на виробництво продукції [3]. Фактично вони отожднюють ресурсозбереження із заощадженням, зберіганням, невикористанням ресурсів у процесі виробництва.

Існуючі трактування сутності ресурсозбереження [4] мають певну обмеженість тому, що віддають перевагу тому чи іншому його аспекту, не розглядаючи ресурсозбереження як складну, комплексну економічну категорію.

Еволюція трактування терміна «ресурсозбереження» зазнала значних трансформаційних змін з моменту його введення до наукової термінології. Стосовно підприємства дослідження цієї категорії мають фрагментарний характер як в теоретичному, так і в практичному аспектах, що вимагає узагальнення наукових підходів до економічної сутності ресурсозбереження з метою розширення класифікаційних ознак і визначення взаємозв'язку між ресурсами, ресурсним потенціалом підприємства та ресурсозбереженням в контексті досягнення економіко-екологічних ефектів господарської діяльності.

Аналіз наукової літератури свідчить про недостатню вивченість категорії «ресурсний потенціал» стосовно підприємства, як в теоретичному, так і в практичному аспектах, не дивлячись на достатньо масштабні дослідження цієї дефініції на макрорівні. Оскільки ресурсний потенціал, на думку автора, є підґрунтям ресурсозбереження, доцільно більш ґрунтовно зупинитися на його характерних ознаках.

Результати узагальнення теоретичних підходів до трактування категорії «ресурсний потенціал» свідчать про неоднозначність думок щодо її сутнісних характеристик. Так, ряд дослідників розглядають ресурсний потенціал підприємства з погляду його кількісних показників, як сукупність різних ресурсів, без урахування їх якісних характеристик. Відповідно до іншого підходу, ресурсний потенціал служить матеріальною основою виробництва і визначається тими ресурсами, що є у підприємства на даний момент часу, до використання їх у виробничому процесі.

У роботах більшості авторів ресурсний потенціал представлений всіма ресурсами, що використовуються у виробничому процесі на певній стадії розвитку продуктивних сил. Визначаючи дану специфічну характеристику як основоположну, слід також враховувати і на-